

با ایران بیش‌تر آشنا شویم

(۲)

سده لنجان

شهری در قلب ایران

اسفندیار معتمدی

نشر لوح زرین

معمدی، اسفندیار، ۱۳۱۷ -

سده لنجان، شهری در قلب ایران / اسفندیار معمدی - تهران: لوح
زرین، ۱۳۸۴.

۲۸۸ ص. مصور. --- (مجموعه‌ی با ایران بیش تر آشنا شویم؛ ۲)

ISBN 964-8205-45-0 (دوره)

ISBN 964-8205-59-0

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیپا.

۱. سده. ۲. سده --- آداب و رسوم و زندگی اجتماعی. الف. عنوان.

۹۵۵/۹۳۴

DSR ۲۰۹۵ / د ۹م

با ایران بیش تر آشنا شویم

(۲)

سده لنجان، شهری در قلب ایران

تألیف: اسفندیار معمدی

ناشر: لوح زرین

طرح جلد: سیدطاهر حسینی‌نژاد

حروف‌چین: لیلا چوبینی

لیتوگرافی و چاپ: واصف

شمارگان: ۱۵۰۰ جلد

چاپ اول: ۱۳۸۴

قیمت: ۳۰۰۰ تومان

تلفن پخش: ۶۶۹۴۹۱۴۷ - ۶۰۳۴ - ۳۵۰ - ۰۹۱۲

نشانی: تهران، خیابان کارگر شمالی، خیابان نصرت، پلاک ۲۵۰، واحد ۱۶.

کلیه‌ی حقوق نشر محفوظ است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	سخن ناشر.....
۱۳	ستایش و سپاس‌گزاری.....
۱۴	پیش‌گفتار.....
۲۱	فصل اول - لنجان اصفهان
۲۲	با هم به لنجان برویم
۲۵	شهرستان لنجان
۳۰	زرین‌شهر
۳۴	آغاز زندگی در لنجان
۳۶	اساسنامه‌ی جمعیت لنجانی‌های مقیم تهران (۱۳۳۲)
۳۸	اساسنامه‌ی جمعیت لنجانی‌های مقیم تهران (۱۳۷۲)
۳۹	فصل دوم - سده لنجان
۴۰	روستای سده
۴۵	تاریخچه‌ی پیدایش سده و چگونگی توسعه‌ی آن
۴۸	سده شهری شده، دی دیگه نیس
۵۱	نگاهی به شهر سده
۵۶	جشن سده
۶۰	آثار تاریخی سده

۶۷	فصل سوم - از پل ورودی تا پل خروجی
۶۸	نامه‌ای به آن سوی مرز
۷۳	نظری و گذری بر سده دیروز و امروز
۷۳	پل‌ها
۷۳	کوه کلودان
۷۴	بهشت مطهر
۷۵	کارخانه بستنی و کارگاه‌ها
۷۶	منظره‌ی سده و دود و دم کارخانه
۷۷	جایگاه توزیع بنزین
۷۷	ترمینال مسافربری
۷۸	دانشگاه آزاد
۷۹	میدان معلم
۷۹	نیروی انتظامی
۷۹	سازمان آب و فاضلاب
۸۰	کارخانه‌ی برنج‌کوبی
۸۱	تولید مصالح
۸۱	مسجد حضرت ابوالفضل (ع)
۸۲	بانک صادرات
۸۲	پزشک و داروخانه
۸۴	کوچه‌ی عصارخانه
۸۵	ورزشگاه بدن‌سازی
۸۵	شرکت تعاونی

۸۶	کوچه‌ی علی‌چپ
۸۹	دبستان الفت
۸۹	بهداری
۹۰	گلستان شهدا
۹۰	مسجد اعظم
۹۰	شهرداری سده
۹۰	خیابان استقلال
۹۲	از سده تا دهکده‌ی جهانی
۹۷	فصل چهارم - مردم سده و آداب و رسوم آن‌ها
۹۸	مردم سده و مهاجرین آن
۹۸	مردم بومی
۱۰۱	بختیاری‌ها
۱۰۴	پیش‌بینی جمعیت
۱۰۵	نام‌ها و القاب
۱۰۷	واژه‌سازی و گویش
۱۱۲	آداب و رسوم مردم سده
۱۱۶	عروسی در سده
۱۲۴	عاشورا در ده سده
۱۲۶	عاشورا در شهر سده
۱۳۱	فصل پنجم - سازمان‌های دولتی
۱۳۶	کدخدا و کدخدایی

۱۳۶		حاج محمدحسن
۱۳۸		حاج یدالله فهیم
۱۴۳		کدخدایی در خاندان سهراب
۱۴۵		خانه‌ی انصاف
۱۴۶		شورای حل اختلاف
۱۴۷		پیش‌آهنگان خدمات اجتماعی
۱۴۸		شهرداری در سده
۱۵۲		انجمن شهر
۱۵۵		آموزش و پرورش در سده
۱۶۱		علیرضا معتمدی مدیر و مؤسس دبیرستان سده
۱۶۳		مخابرات سده
۱۶۵		فصل ششم - اقتصاد سده
۱۶۶		آب و آبیاری در سده
۱۶۶		زاینده‌رود
۱۶۸		آب آشامیدنی
۱۷۱		آب کشاورزی
۱۷۶		آبیاری و حاج محمد معتمدی
۱۸۲		مالکیت اراضی
۱۸۴		شرکت تعاونی روستایی
۱۸۶		فعالیت‌های اقتصادی
۱۹۰		اثر صنعت در منطقه
۱۹۲		نمونه‌ی آبادگران محلی

۱۹۵	فصل هفتم - نامداران سنده
۲۰۰	حاج ملا غلیرضا (حاج آخوند)
۲۰۳	شهادت حاجی عبدالرحیم اصفهانی
۲۰۴	خاندان سهراب
۲۰۸	ملا محمد معتمدی
۲۰۹	آقا حسن صدزی
۲۱۰	ملا فتح الله صالحی
۲۱۱	خاندان عالم پرور امامی
۲۱۳	پزشکان درمان بخش
۲۱۴	دکتر حبیب الله معتمدی
۲۱۵	دکتر محمود معتمدی
۲۱۷	دکتر بهمن معتمدی
۲۱۹	اسماعیل و اسدالله صالحی
۲۲۱	رشید شریفی
۲۲۳	حبیب الله صالحی
۲۲۵	مهندس بهنام ادیبی
۲۲۷	کر بلا عباس شریفی
۲۳۱	شکرا الله براتی
۲۳۳	ابراهیم نقدی
۲۳۴	علی اکبر فتاحی
۲۳۶	زهرا ادری
۲۴۰	ناصر ادیبی

۲۴۱	فصل هشتم - سده در گذر زمان
۲۴۲	طغیان رضاخان و جعفرقلی
۲۵۴	واقعه‌ی کشف حجاب
۲۶۳	دزد از صاحب مال زور است
۲۷۴	سیل در سده
۲۸۰	جنگ و شهیدان والامقام سده
۲۸۳	امکانات و نیازهای شهر سده
۲۸۷	اعضای منتخب مردم

سخن ناشر

انتشارات لوح زرین در نظر دارد تا در قالب کتاب‌های «با ایران بیش‌تر آشنا شویم» به معرفی جامعی از شهرها و فرهنگ مردم ایران بپردازد. پس از هرمزگان، این دومین شهری است که از منظر آداب و رسوم، جغرافیای تاریخی محل، مشاهیر و بزرگان، خادمان و دل‌سوزان شهر به جامعه عرضه می‌شود. ما امیدواریم که بتوانیم در هر شهر، دل‌سوزانی امثال مؤلف گران‌قدر این کتاب را شناسایی کنیم و کار تألیف کتاب‌ها را به آنان بسپاریم.

در این کتاب همان‌گونه که ملاحظه می‌فرمایید، کم‌تر به تاریخ شهر پرداخته شده و بیش‌تر به وضعیت فعلی شهر توجه شده است. چون در زمینه‌ی معرفی تاریخی شهرها کتاب‌های زیادی به چاپ رسیده است. با این نگاه بهترین فردی که می‌توانست در زمینه‌ی شهر سده کتابی ارائه دهد، آقای اسفندیار معتمدی بود. زیرا ایشان نه فقط به مسایل علمی و آموزشی و تربیتی آگاه است، بلکه به انواع موضوع‌ها، در رابطه با انسان و جهان آفرینش، علاقه‌مند است. او همه‌ی افراد را دوست دارد، همه‌جا برایش آشنا و مقدس است، با سادگی و با سرعت با کودکان، جوانان و پسران در هر شغل و مقامی باشند ارتباط برقرار می‌کند، به سخن آن‌ها گوش می‌دهد، اعتماد می‌کند و مورد اعتماد قرار می‌گیرد.

به بسیاری از شهرهای ایران سفر کرده‌اند و خاطرات شیرین و جالبی از همه جای ایران - که سرای اوست با خود دارد. اما وقتی از زادگاهش سده لنجان و همشهری‌های خود سخن می‌گوید، آهنگ کلامش دل‌نشین‌تر، سخنش شیرین‌تر و چشمانش جذاب‌تر می‌شود. روزی که خدمت ایشان عرض شد:

«دهه‌ها کتاب و صدها مقاله در موضوع‌های فیزیک، علوم تجربی و تاریخ علم نوشته یا ترجمه کرده‌اند و ان‌شاءالله شمار فراوان دیگری خواهید نوشت، اما کاری را انجام دهید که از عهده‌ی دیگران برنمی‌آید و آن تألیف کتابی در معرفی زادگاهتان و مردمانش است که فقط در خاطره‌ی شما این اندازه پرشکوه و گران‌قدر است».

یک هفته گذشت. استاد را با چهره‌ای خندان‌تر و امیدوارتر از گذشته دیدم که در دستش

نوشته‌ای بود، به دستم داد و گفت:

تو شمس من شدی! با پیشنهادی که دادی مرا روانه‌ی زادگاهم کردی، در روز عاشورا [یک‌شنبه، دهم محرم ۱۴۲۶ - ۲ اسفند ۱۳۸۳] در میان دسته‌های عزاداری و علم‌ها و کُتل‌ها با کودکان، جوانان و پیران همشهری خود رفتم و با آن‌ها ساعتی را هماهنگ و هم‌نوا شدم و به دریای جمعیت پیوستم و خود دریا شدم. در همان حالت عشق و جذبه، پیشنهاد جمع‌آوری مدارک برای تألیف کتاب سده لنجان را طرح کردم. هنوز دقایقی نگذشته بود که تهیه‌ی مدارک لازم تعهد شد. از جمله: آقای بیژن سهرابی، تهیه‌ی هرگونه عکس و فیلم، آقای عبدالعظیم کریمی تنظیم فهرست خانواده‌ها و طوایف بختیاری ساکن در سده، آقای علی‌اکبر فتحاحی تهیه‌ی سوابق سازمان‌های اداری، آقای غلامعلی رحیمی، نوشتن آداب و رسوم ترک زبانان، آقای شریفی نماینده‌ی مطبوعات جمع‌آوری مدارک موجود و تحویل آن‌ها را وعده دادند.

با وجود فعالیت علمی و اجتماعی و انواع تعهد و مسئولیت‌هایی نظیر ریاست اتحادیه‌ی انجمن‌های علمی - آموزشی معلمان فیزیک ایران، معاونت فرهنگی کانون بازنشستگان کشوری و عضویت انجمن نوآوران آموزشی و انجمن محلی شهرک غرب (قدس) و بسیاری انجمن‌های دیگر که بر عهده داشتند، کار تألیف کتاب سده لنجان را با علاقه‌مندی خاصی دنبال کردند، به پایان بردند و سبب شدند که دومین کتاب «با ایران بیش تر آشنا شویم» را به دوستان فرهنگ و تاریخ کشور به‌ویژه به مردم سده لنجان که در صداقت و جوانمردی و سازندگی آن‌ها در این مجموعه بحث شده تقدیم دارد.

امید است هر چه زودتر بتوانیم کتاب اصفهان ایشان را که طبق معمول با قلمی شیوا به رشته‌ی تحریر درمی‌آورند آماده و منتشر سازیم؛ ان‌شاءالله.

ستایش و سپاس‌گزاری

ستایش خدای را که نعمت زندگی بخشید و مهر و پیوند با مردم، علاقه به زادگاه، امید به فردای بهتر و شوق نوشتن این مجموعه را آفرید.

سپاس‌گزار همه‌ی آن‌هایی هستم که در این راه مشوق و مددکار شدند به‌ویژه:
- آن کودک خردسالی که آلبوم عکس خود را گشود تا تصویر معلمش را برای چاپ در کتاب هدیه دهد.

- آن دبیری که به تحقیق، برخاست و نشان داد که گله‌داران و کشاورزان سده‌ی برادرانی از یک پدر و مادر بودند که یکی به دنبال یافتن مرتع و دیگری به کشت و زرع پرداخت و اکنون با هم به استقبال آینده‌ای بهتر در تلاشند.

- از پیران قوم که از رسوم کهن و از گذشتگان نامدار و آبادگران شهر خود، ساعت‌ها با عشق سخن گفتند و یا خاطرات خود را چون ادیبی نوشتند و فرستادند.
- از جوانانی که با ارسال نظم و نثر خود بر اعتبار نوشته افزودند.

- از آگاهانی که نام ایل‌ها و خانواده‌های بختیاری را با نظمی خاص تهیه و ارسال کردند.
- از مدیران، معلمان، مسئولان ادارات، هیئت‌ها، انجمن‌ها که همکاری کردند.
- از ورزشکاران، مبتکران و علاقه‌مندان به این مرز و بوم که شور زندگی دارند.

- از همشهری خوبمان آقای نبی‌الله صالحی بخشدار باغبادران که در تهیه‌ی مدارک تصویری و اسناد اداری اقدام کرد تا کتاب به شکلی تنظیم و چاپ شود که در شأن مردم بافرهنگ سده لنجان باشد.

و سرانجام از ناشر این مجموعه که عشقی عمیق به ایران و ایرانیان دارد و گفت: «اکنون که قلم در کف داری نوشته‌ای بنویس که از عهده‌ی دیگران برنیايد و چنان بنویس که یادگار بماند.» اکنون قضاوت با خواننده‌ی محترم است.

اسفندیار معتمدی

نوروز ۱۳۸۴

پیش‌گفتار

تا حدود سال ۱۳۵۰ سده لنجان روستایی بود که مردم آن به کشاورزی و دامداری مشغول بودند. زندگی آرام و باصفایی داشتند، همه با هم آشنا بودند، پدر و مادر و اجداد یک‌دیگر را می‌شناختند و براساس آشنایی و اعتماد، ارتباط و دوستی و هم‌زیستی داشتند.

ورود صنعت به منطقه و بهره‌گیری از بعضی امکانات رفاهی و ارتباطی مانند آب لوله‌کشی، برق، گاز، تلفن، یخچال و تلویزیون شکل زندگی مردم را تغییر داد. هم‌زمان با برگشتن همشهری‌هایی که در طول نیم قرن پیش از آن به خوزستان رفته بودند و اسکان دامداران سده‌ی و مهاجرینی که به دنبال یافتن کار در سده مقیم شدند؛ جمعیت این شهر در کم‌تر از ربع قرن به حدود ۵ برابر افزایش یافت. این موضوع به‌طور طبیعی می‌توانست مشکلاتی در پی داشته باشد که خوشبختانه با پیشگیری‌های مسئولین و گشاده‌رویی و میهمان‌نوازی مردم بومی و مهربانی و مدارای تازه واردین حل و فصل شده است.

این نوشته کوششی است در جهت شناختن و شناساندن گذشته و حال سده تا مردمی که در آن‌جا زاده یا ساکن شده‌اند با تاریخ و جغرافیا، آداب و رسوم و ویژگی‌هایی که معرف هویت ساکنین است بیش‌تر آشنا شوند و در حفظ ارزش‌های والای خود بکوشند و بدانند که سده شهری است به قدمت ایران و اصفهان با مردمی سازگار و جوانمرد و پویا و با فرهنگ که:

- سهم آب آن بر طبق سند تقسیم آب زاینده‌رود - معروف به طومار شیخ بهایی (تنظیم در ۹۲۳ هجری) به تنهایی بیش از سهم بسیاری از روستاهای اطراف بوده است.

حکیم سده‌ی آن اعتبار علمی و سند سده لنجان آن اعتبار مالی را داشته که نخستین بیمارستان ایران (بیمارستان سینا) ساخته به مداوای دردمندان پرداخته شود. (ص ۱۹۴)

- کدخدای سده آن نوخواهی و آزاداندیشی را داشته است که پیش از انقلاب مشروطیت

(۱۳۲۴ ق) به آموختن زبان‌های اروپایی بپردازد و صاحب تألیفات ارزشمند شود. (ص ۱۲۹)

و هم‌اکنون سده بیش از یک‌هزار معلم، پزشک، مهندس، افسر، حقوقدان و... دارد که به ساختن ایران نو مشغول هستند.

- جوانان رشید، صالح، امین، ادیب، معتمد و توانمندی پرورش داده که در میدان‌های ورزشی، علمی، هنری و تولیدی ملی و فراملی اثر وجودی و هویت سده‌ی خود را نشان دهند. مسلم است صفحه‌های محدود یک کتاب نمی‌تواند معرف گذشته و حال سده و جمعیت ۲۰۰۰ نفری آن باشد. برای معرفی آداب و رسوم و فرهنگ محل و نیز بعضی از جوانان دیروز و امروز این شهر کتاب مستقلی لازم است تا حق هر یک ادا شود. نیک می‌دانم که زنان و مردان با همت، غیرتمند و خردمند سده این کار ناتمام را به کمال خواهند رساند؛ ان‌شاءالله.